

RAPORT OTWARCIA

Ocena wpływu społeczno-gospodarczego działań realizowanych w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski” LIFE15 NAT/PL/000728 na lokalną gospodarkę i społeczeństwo.

Przygotował: Jakub Związek

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

SPIS TREŚCI

1. PRZEDMIOT BADANIA	3
2. CEL BADANIA.....	3
3. PYTANIA BADAWCZE	3
4. ZAKRES BADANIA.....	4
5. KONCEPCJA BADAWCZA.....	6
6. METODOLOGIA BADANIA.....	6
6.1 Metody badawcze.....	6
6.2 Dobór próby.....	8
7. OPIS WYNIKÓW BADANIA	12
8. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW (narzędzia badawcze)	31

STRESZCZENIE

Badanie ewaluacyjne dotyczyło oceny wpływu społeczno-gospodarczego przeprowadzonych w ramach projektu działań na lokalną gospodarkę i społeczeństwo. Zrealizowane zostało na terenie czterech wybranych obszarów Natura 2000: Dolina Górnej Narwi, Dolina Dolnego Bugu, Ostoja Biebrzańska oraz Dolina Omulwi i Płodownicy. Poniższy raport jest podsumowaniem badań zrealizowanych w początkowej części trwania projektu, stanowi diagnozę stanu oraz posłuży do stworzenia analiz porównawczych, niezbędnych do przygotowania raportu końcowego. W poniższym raporcie omówione zostały, m.in. kwestie związane z podejściem mieszkańców i samorządów do ochrony przyrody, bocianów czy samego projektu. Wyniki przedstawione w raporcie mogą służyć Zamawiającemu w przygotowaniu i realizacji działań projektowych.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

1. PRZEDMIOT BADANIA

Przedmiotem badania była ocena wpływu społeczno-gospodarczego działań realizowanych w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski” LIFE15 NAT/PL/000728 na lokalną gospodarkę i społeczeństwo.” (dalej: Projekt).

2. CEL BADANIA

Głównym celem badania było ustalenie, w jaki sposób i w jakim stopniu, działania realizowane w ramach Projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski” LIFE15 NAT/PL/000728” wpłynęły na lokalną gospodarkę i społeczeństwo.

3. PYTANIA BADAWCZE

Cele badawcze pozwoliły na sformułowanie głównych pytań badawczych.

- 1) Jak projekt wpłynął na świadomość lokalnej społeczności w zakresie ochrony przyrody, w tym na postrzeganie bociana białego?
- 2) Czy działania projektowe wpłynęły na zahamowanie spadku tolerancji w stosunku do bociana białego w wyniku przenoszenia gniazd z dachów budynków i innych konfliktowych miejsc na słupy wolnostojące oraz instalowanie nowych platform gniazdowych na dachach?
- 3) Czy lokalna społeczność dostrzega korzyści płynące z ochrony przyrody?
- 4) Jak postrzegane są przez mieszkańców obszary Natura 2000?
- 5) Czy zmniejszyła się śmiertelność młodych ptaków na urządzeniach energetycznych – przy zabezpieczonych transformatorach i liniach?
- 6) Czy zmniejszyła się liczba gniazd budowanych przez ptaki na budynkach mieszkalnych i gospodarczych?
- 7) Czy przeprowadzone działania informacyjne spowodowały zmianę wizerunku organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną przyrody w oczach lokalnej społeczności?
- 8) Czy badane osoby posiadają wiedzę na temat tradycji ludowych związanych z bocianem białym, czy znany jest im zwyczaj pieczenia „Busłowych łap”?
- 9) Czy badani mają informacje jak postępować z rannymi bocianami i czy wiedzą gdzie dostarczyć ranne ptaki?
- 10) Czy badani wiedzą gdzie zgłosić potrzebę redukcji bądź naprawy gniazda bocianiego?
- 11) Czy badani uważają, że mają wpływ na ochronę przyrody?

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Poniższy raport stanowi wyniki badań zrealizowanych w ramach pierwszego etapu badania, które przeprowadzone zostało w okresie czerwiec – lipiec 2017 i stanowi diagnozę stanu, na pierwszym etapie realizacji projektu LIFE15 NAT/PL/000728 „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski” . Dzięki przeprowadzeniu pierwszego etapu badania, możliwe było udzielenie odpowiedzi na główne pytania badawcze, poznanie opinii mieszkańców oraz przedstawicieli samorządu, a co za tym idzie, zebranie danych, które pozwoliły na diagnozę zastanej sytuacji. Dzięki zebranim danym, po zakończeniu Projektu i przeprowadzeniu drugiej części badania, możliwe będzie dokonanie analiz porównawczych.

Ewaluacja powinna również stwierdzić, czy projekt przyczynił się do pojawiania dodatkowych efektów, nieprzewidzianych na etapie jego planowania.

4. ZAKRES BADANIA

Badanie obejmuje okres od II kwartału 2017 roku do III kwartału 2019 roku. Badanie podzielone zostało na dwa etapy – rezultaty pierwszego z nich przedstawione zostały w poniższym raporcie. Druga część badania, której efektem będzie raport końcowy, przewidziana jest na III kwartał 2019 roku, dzięki czemu możliwa będzie ocena wpływu działań projektowych na lokalną gospodarkę i społeczeństwo.

Zakres badań objął:

- 1) w zakresie podmiotowym – zdefiniowani interesariusze projektu: społeczności lokalne, osoby biorące udział w projekcie oraz przedstawiciele samorządów z wybranych obszarów realizacji projektu, lekarze weterynarii.

Przed prowadzeniem badania Wykonawca skonsultował lokalizacje, w których przeprowadzone zostało badanie z Zamawiającym oraz uwzględnił jego uwagi w przygotowaniu szczegółowego zakresu terytorialnego badania. Pozwoliło to na dobranie próby badawczej, która pozwoliła na dokonanie analiz statystycznych. Z racji dużej rozpiętości terytorialnej Projektu, wraz z Zamawiającym, dokonaliśmy wyboru kluczowych dla realizacji Projektu obszarów.

W celu wykonania przedmiotowego zamówienia, Wykonawca wykorzystał dostępne dane oraz użył narzędzi badawczych, w tym dokonał opracowania kwestionariuszy ankietowych. Na obecnym etapie badania Wykonawca przeprowadził 80 wywiadów z przedstawicielami społeczności lokalnej oraz 2 wywiady z przedstawicielami samorządu lokalnego. Łącznie, Wykonawca planuje przeprowadzić nie mniej niż 160 badań ankietowych na obszarach uzgodnionych z Zamawiającym. Planuje się, by badanie miało charakter panelowy i objęło w jak największym stopniu te same lokalizacje, które zostały wykorzystane w pierwszej części badania. Planowane jest również przeprowadzenie nieco większej liczby wywiadów w drugiej części badania, przewidzianej na rok 2019.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Przeprowadzenie wywiadów w terenie odbywa się w dwóch etapach:
- w okresie II i III kwartału 2017r. - przeprowadzone
- w ostatniej fazie trwania projektu, w III kwartale 2019 r. - planowane.

2) w zakresie terytorialnym – zakres projektu obejmuje obszar gmin położonych na terenie 4 województw: podlaskiego, mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego oraz lubelskiego. Projekt realizowany jest na obszarach:

- Dolina Dolnej Narwi PLB140014
- Dolina Górnej Narwi PLB 2000007
- Dolina Omulwi i Płodownicy PLB140005
- Przełomowa Dolina Narwi PLB200008
- Ostoja Biebrzańska PLB200006
- Bagno Wizna PLB200005
- Dolina Dolnego Bugu PLB140001
- Bagienna Dolina Narwi PLB200001
- Dolina Górnego Nurca PLB200004
- Dolina Liwca PLB140002.

Spośród wymienionych lokalizacji, Wykonawca wraz z Zamawiającym dokonał wyboru lokalizacji obszarów Natura 2000, które objęte zostały badaniem. Były to kluczowe dla realizacji projektu oraz pozostałych działań PTOP lokalizacje. Były to:

- Dolina Górnej Narwi PLB 2000007
- Dolina Omulwi i Płodownicy PLB140005
- Ostoja Biebrzańska PLB200006
- Dolina Dolnego Bugu PLB140001

W ramach wymienionych obszarów Natura 2000, zdecydowano się na realizację badania w określonych lokalizacjach:

- **Dolina Górnej Narwi** – w większości były to miejscowości położone na północ od doliny rzeki (położone pomiędzy miejscowościami Czerewki – Bieńdziuga)
- **Dolina Omulwi i Płodownicy** – miejscowości gminy Baranowo oraz Chorzele
- **Ostoja Biebrzańska** – miejscowości Basenu Dolnego Biebrzy, w skład którego wchodzi miejscowości gminy Trzcianne położone w widłach Narwi i Biebrzy oraz miejscowość Okrasin (gmina Radziłów), oraz miejscowości z Basenu Środkowego Biebrzy (gmina Suchowola i Jaświły)
- **Dolina Dolnego Bugu** – 3 grupy miejscowości – pierwsza, obejmująca miejscowości gmin Mielnik, Drohiczyn i Perlejewo oraz druga, obejmująca miejscowości gminy Małkinia Górna i Brańszczyk oraz trzecia, znajdująca się najbliżej ujścia rzeki, w skład której wchodziły miejscowości z gminy Dąbrówka i Zabrodzie.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

5. KONCEPCJA BADAWCZA

Koncepcja badania zakłada przeprowadzenie 2 etapów badawczych. Pierwszy, przeprowadzony został w okresie czerwiec – lipiec 2017, czego podsumowaniem jest poniższy raport otwarcia. Pozwolił on określić, w jakim stopniu Projekt wpłynął na sytuację społeczną i gospodarczą lokalnej społeczności na obecnym etapie jego realizacji i stanowi punkt wyjścia do kolejnego etapu badań. Etap pierwszy, zrealizowany został w trakcie trwania Projektu, jednak przed rozpoczęciem większości działań zaplanowanych w czasie jego trwania, m.in. stawiania platform pod gniazda, monitoringu czy akcji promocyjno-edukacyjnych. Stanowi on również diagnozę stanu zastanego oraz pozwoli na dostosowanie narzędzi potrzebnych do kolejnego etapu badania. Dla PTOP może stanowić również źródło wiedzy na temat postaw prezentowanych przez samorządy oraz mieszkańców terenów objętych projektem, co może być przydatnym kompendium wiedzy, w kontekście dalszej realizacji Projektu.

Druga część badania stanowić będzie podsumowanie działań projektowych i pozwoli na ocenę wpływu Projektu na sytuację społeczno-gospodarczą lokalnej społeczności. Przeprowadzona zostanie w III kwartale 2019 r. Dzięki badaniom przeprowadzonym w I etapie ewaluacji, możliwe będzie wykonanie analiz porównawczych, które pozwolą na określenie, w jakim stopniu działania projektowe wpłynęły na lokalną gospodarkę i społeczeństwo.

Wykonawca, po uzgodnieniu z Zamawiającym, dokonał wyboru lokalizacji, które zostały objęte badaniem. Na wybranych terenach przeprowadzone zostały wywiady z osobami, które wzięły udział w Projekcie (zwykle było to związane z przenoszeniem gniazd i budową platform pod nowe gniazda).

6. METODOLOGIA BADANIA

6.1 Metody badawcze

Wykonawca w badaniu wykorzystał następujące metody badawcze:

Analiza desk research

Analiza danych zastanych pozwoliła Wykonawcy na zapoznanie się z założeniami badania. Metoda analizy desk research dotyczyła w szczególności analizy dokumentacji projektowej oraz postępu działań projektowych. Analiza danych zastanych została przeprowadzona w pierwszej części badania, jednak niezbędne będzie również zapoznanie się z dokumentacją projektową przez Wykonawcę przed przystąpieniem do realizacji drugiego etapu badania. W celu uszczegółowienia narzędzi badawczych oraz poznania kontekstu badania, analiza desk research dotyczyć będzie również statystyk obrazujących aktualną kondycję społeczno-gospodarczą terenów objętych badaniem (źródłem będzie m.in. Bank Danych Lokalnych).

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wywiady wstępne z przedstawicielami Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków

W celu zdobycia wiedzy kontekstowej, odbyły się spotkania Wykonawcy z przedstawicielami Projektodawcy. Planowane są również wywiady na dalszych etapach badania. Wywiady miały na celu wyjaśnienie wątpliwości powstałych na etapie analizy desk research. Oprócz tego, możliwe było poznanie opinii nt. efektywności i skuteczności prowadzonych działań. Wykonawca uwzględnił też sugestie Zamawiającego odnoszące się do narzędzi badawczych oraz samej realizacji badania, tak by mogło być ono użyteczne z punktu widzenia Zamawiającego. Wykonawca był w stałym kontakcie z przedstawicielami Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, organizowane były spotkania doraźne, w celu informowania o postępach oraz problemach w realizacji badania. Bieżące sprawy wyjaśniane były telefonicznie lub mailowo.

Wewnętrzny panel ekspertów

Panel ekspertów to metoda, a zarazem środek do usystematyzowania zdobytych informacji. Został przeprowadzony pod koniec pierwszego etapu badania, w celu systematyzacji i interpretacji zebranych danych. Dzięki eklektycznej wiedzy i doświadczeniu członków zespołów: badawczego i projektowego, którzy wzięli udział w panelu ekspertów, możliwa będzie trafna interpretacja wyników oraz przygotowanie wniosków i rekomendacji. Planuje się przeprowadzenie podobnego panelu na podobnym etapie drugiej części badania w 2019 roku.

Ankiety PAPI

Przeprowadzenie ankiet PAPI jest kluczową metodą badania oceny wpływu społeczno-gospodarczego na lokalną społeczność i gospodarkę. Dzięki bezpośredniemu kontaktowi z mieszkańcami terenów, na których realizowany jest Projekt, możliwe było zebranie odpowiedzi na zestandaryzowane pytania, które poddane zostały analizom statystycznym, których wyniki zawiera poniższy raport. Ankiety PAPI przeprowadzane zostały bezpośrednio z mieszkańcami, co pozwoliło członkom zespołu badawczego na pogłębienie istotnych wątków oraz eksplorację wybranych zagadnień, w celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Wywiady pozostawiały przestrzeń na poruszenie tematów istotnych dla mieszkańców, pozwoliło na podążanie za istotnymi dla nich wątkami oraz dało szansę na identyfikację ich postaw w zakresie ochrony przyrody. Jednocześnie, możliwe było uzyskanie ilościowych danych dzięki zestandaryzowanym pytaniom, które posłużyły stworzeniu analiz statystycznych.

Badanie ankietowe PAPI zostało przeprowadzone w I etapie badania, w miesiącach czerwiec – lipiec 2017 roku. Drugi etap badania zrealizowany zostanie w III kwartale 2019 roku. W drugim etapie badania zastosowany zostanie ten sam zestaw pytań, który użyty został w etapie pierwszym, co pozwoli na dokonanie analiz porównawczych. Ankiety na II etapie Projektu mogą zawierać dodatkowe pytania, jeśli Zamawiający postanowi, że występuje taka konieczność.

Pogłębione wywiady indywidualne (IDI)

W ramach badania przeprowadzono wywiady pogłębione z przedstawicielami samorządu lokalnego. Metoda ta pozwala na pozostanie otwartym na sugestie oraz odpowiedzi rozmówców.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

6.2 Dobór próby

Wewnętrzny panel ekspertów

W wewnętrznym panelu ekspertów wzięły udział 4 osoby. Byli to członkowie zespołu projektowego oraz członek zespołu badawczego.

Ankiety PAPI

Badaniem objęci zostali mieszkańcy terenów, na których realizowany jest projekt, po wcześniejszym uzgodnieniu z Zamawiającym. Wykonawca w pierwszej kolejności starał się przeprowadzić wywiady z sołtysami wsi, którzy często posiadali szerszą wiedzę na temat ochrony przyrody oraz percepcji Projektu. Pozwalało to również na zbudowanie zaufania wśród lokalnej społeczności. W niektórych przypadkach, w celu zbudowania zaufania wśród lokalnej społeczności, możliwe było wykorzystanie znajomości środowiska lokalnego, związanego z doświadczeniem posiadanym przez Wykonawcę, wynikającego z realizacji badań na terenie Doliny Górnej Narwi.

Wykonawca na pierwszym etapie przeprowadził 80 wywiadów z przedstawicielami lokalnych społeczności. Kobiety stanowiły 48,8%, zaś mężczyźni 51,2% ogółu badanych (Tabela 1). Łatwo zauważyć (Tabela 2), że największą grupę wśród osób badanych stanowią osoby starsze, powyżej 65 roku życia, będące często na emeryturze (43,8% badanych), nieco mniej jest osób w przedziale wiekowym 40 – 65 (38,8%). Osoby w wieku 25 – 39 stanowią 15% badanych osób, a najmniej liczną grupę stanowią osoby młode, poniżej 24 roku życia, które stanowią jedynie 2,5% ogółu badanych.

Tabela 1. Ilość osób z danej gminy, które wzięły udział w badaniu

Płeć	Częstość	Procent
Kobiety	39	48,8
Mężczyźni	41	51,3
Suma	80	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Ilość badanych z poszczególnych grup wiekowych

Wiek	Częstość	Procent
poniżej 24	2	2,5
25 - 39	12	15
40 - 65	31	38,8
powyżej 65	35	43,8
Suma	80	100

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wśród osób badanych, w przypadku struktury wykształcenia, największą część osób stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym (często były to osoby powyżej 65 roku życia) i stanowiły one 35 badanych osób. Osoby z wykształceniem zawodowym, średnim i wyższym stanowiły kolejno 21,3%, 31,3% i 10% wszystkich badanych. 2,5% osób odmówiło odpowiedzi na pytanie o posiadane wykształcenie. (Tabela 3).

Tabela 3. Ilość osób badanych z kolejnymi poziomami wykształcenia

Wykształcenie	Częstość	Procent
podstawowe	28	35
zawodowe	17	21,3
średnie	25	31,3
wyższe	8	10
odmowa odpowiedzi	2	2,5
Suma	80	100

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowę osób badanych stanowią emeryci i renciści (51,3%). Drugą grupę stanowią rolnicy aktywni zawodowo (28,8%), zaś zarówno osoby pracujące poza rolnictwem, jak i osoby bezrobotne stanowią po 8,8% wszystkich badanych (Tabela 4). 2,5% osób odmówiło odpowiedzi na pytanie o zajęcie. Warto zwrócić uwagę, że liczba osób zajmujących się w rzeczywistości pracą w rolnictwie jest większa, ze względu na aktywność zawodową osób będących na emeryturze.

Tabela 1. Procent osób badanych w danej grupie zawodowej

Aktywność zawodowa	Częstość	Procent
aktywni rolnicy	23	28,8
pracujący poza rolnictwem	7	8,8
bezrobotni	7	8,8
emeryci i renciści	41	51,3
odmowa odpowiedzi	2	2,5
Suma	80	100

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Miejscowości, z których pochodziły osoby badane przedstawia Tabela 5. Badani pochodzili z terenu 18 gmin, położonych w dolinach 4 rzek, które wytypowane zostały do realizacji badania. Badanie realizowane było na obszarach Natura 2000, położonych w dolinach 4 rzek północno-wschodniej Polski. Informacje dotyczące ilości osób badanych pochodzących z poszczególnych obszarów Natura 2000 zawiera Tabela 6.

- Dolina Górnej Narwi (28,75% badanych) – Miejscowości: Czerewki, Pańki, Kaniuki, Cietuszki, Ancuty, Bieñdziuga, Doratynka, położone na terenie gmin Juchnowiec Kościelny, Zabłudów, Narew i Michałowo,
- Dolina Omulwi i Płodownicy (13,75% badanych) – Miejscowości Oborczyńska, Ziomek, Gutocha, Ostrówek, Krukowo, Zaręby, Łaz, położone na terenie gmin Baranowo i Chorzele,
- Ostoja Biebrzańska (23,75% badanych) – miejscowości Basenu Dolnego Biebrzy, w skład którego wchodzi miejscowości gminy Trzcianne położone w widłach Narwi i Biebrzy (Słomianka, Zajki, Laskowiec, Brzeziny, Gięczyn); miejscowość Okrasin (gmina Radziłów) oraz miejscowości z Basenu Środkowego Biebrzy – Karpowicze, Zabiele i Dolistowo Stare (gmina Suchowola i Jaświły)
- Dolina Dolnego Bugu (33,75% badanych)– 3 grupy miejscowości – pierwsza, obejmująca miejscowości gmin Mielnik, Drohiczyn i Perlejewo (Osłowo, Chrołowice, Bużyski, Arbasy, Osnówka), druga, obejmująca miejscowości gminy Małkinia Górna i Brańszczyk (Glina, Klukowo, Udrzyn, Tuchlin) oraz trzecia, znajdująca się najbliżej ujścia rzeki, w skład której wchodziły miejscowości z gminy Dąbrówka i Zabrodzie (Kuligów, Czarnów, Marianów, Dręszew, Słopsk).

Tabela 5. Ilość osób z danej wsi, które wzięły udział w badaniu.

Miejscowość	Częstość
Ancuty	5
Arbasy	1
Bieñdziuga	2
Brzeziny	3
Bużyski	5
Chrołowice	2
Cietuszki	4
Czarnów	1
Czerewki	3
Dolistowo Stare	1
Doratynka	1
Dręszew	1
Gięczyn	2
Glina	4
Gutocha	1

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Kaniuki	5
Karpowicze	1
Klukowo	1
Krukowo	1
Kuligów	1
Laskowiec	3
Łaz	1
Marianów	1
Narew	1
Oborzyska	5
Okrasin	4
Ośowo	3
Osnówka	2
Ostrówek	1
Pańki	2
Słomianka	3
Słopsk	1
Tuchlin	3
Udrzyn	1
Zabiele	1
Zajki	1
Zaręby	1
Ziomek	1
Suma	80

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6. Ilość badanych z poszczególnych obszarów Natura 2000

Obszar Natura 2000	Częstość
Dolina Omulwi i Płodownicy	11
Ostoja Biebrzańska	19
Dolina Górnej Narwi	23
Dolina Dolnego Bugu	27
Suma	80

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Pogłębione wywiady indywidualne (IDI)

Wykonawca przeprowadził 2 wywiady z przedstawicielami samorządu lokalnego. Były to osoby związane z ochroną środowiska reprezentujące Urząd Gminy w Baranowie (Dolina Omulwi i Płodownicy) i Urząd Gminy w Sztabinie (Ostoja Biebrzańska).

7. OPIS WYNIKÓW BADANIA

Kursywą zaznaczono wypowiedzi uczestników badania.

Wiedza nt. działań związanych z ochroną przyrody

Niecała połowa badanych osób słyszała o realizowanych w ich okolicy działaniach związanych z ochroną przyrody (46,3%). W większości osoby te wymieniały działania związane z projektem ochrony bociana, w których bezpośrednio uczestniczyli lub uczestniczył w nich któryś z sąsiadów. Dotyczyło to przeważnie przenoszenia gniazd na nowopowstałe platformy. Mniejsza część osób wspominała o innych działaniach, m.in. obrączkowaniu ptaków, projekcie ochrony dubelta, działalności Biebrzańskiego Parku Narodowego, obszarach Natura 2000, liczeniu bocianów czy instalacji budek dla ptaków.

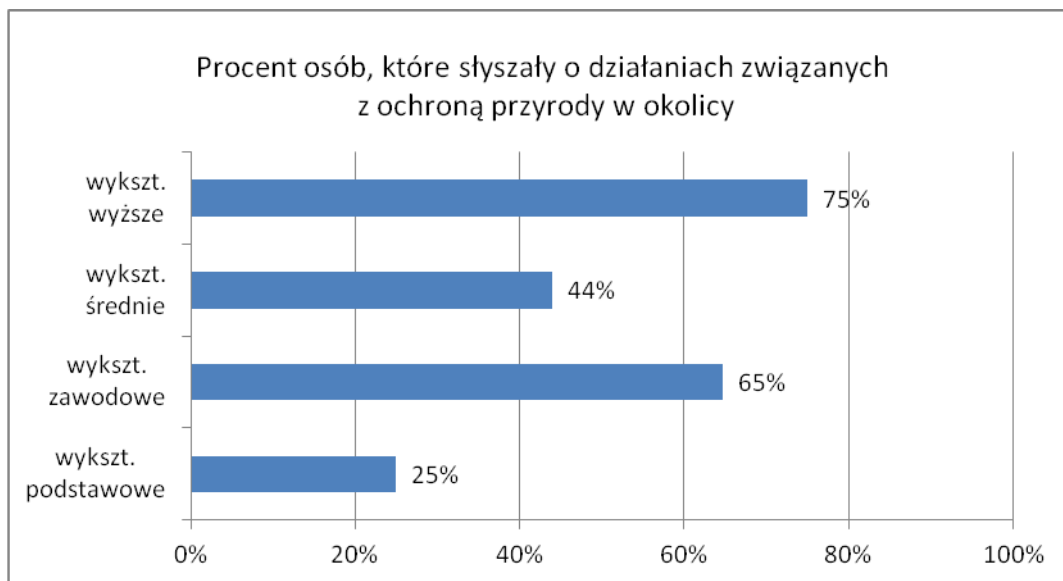
Można zauważyć zależność wiedzy na temat działań związanych z ochroną przyrody, związaną z posiadanym wykształceniem. Osoby z wykształceniem podstawowym słyszały o nich najrzadziej. Na drugim biegunie znajdują się osoby z wykształceniem wyższym. Nieco rzadziej słyszały o nich osoby z wykształceniem zawodowym i średnim (Wykres 1). Widać również zróżnicowanie w zakresie wiedzy dotyczącej ochrony przyrody w zależności od zajęcia osób badanych – tu najczęściej o podejmowanych działaniach słyszeli rolnicy i osoby bezrobotne, zaś nieco rzadziej osoby pracujące poza rolnictwem. Wyraźnie widać, że najmniej osób, które słyszały o jakichkolwiek działaniach związanych z ochroną przyrody, znajduje się w grupie emerytów i rencistów (Wykres 2).

- *Robili tu projekt o dubelcie, koszenie jest, brody. (mieszkaniec DGN)*
- *Czasami coś z gniazdami robią, przenoszą.*
- *Nie interesują się specjalnie, ale jest tu dużo miłośników przyrody.*
- *Kiedyś chodził ornitolog po łąkach za ptakami, a są tu różne.*
- *Park Biebrzański tu jest.*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

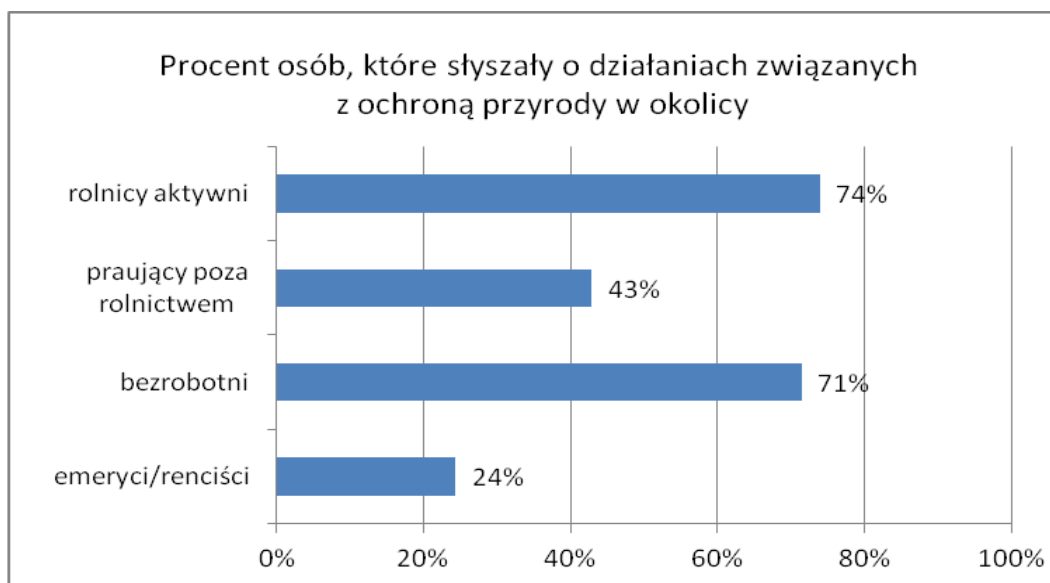

Wykres 1. Poziom wykształcenia a świadomość działań związanych z ochroną przyrody

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Aktywność zawodowa a świadomość działań związanych z ochroną przyrody

Źródło: opracowanie własne

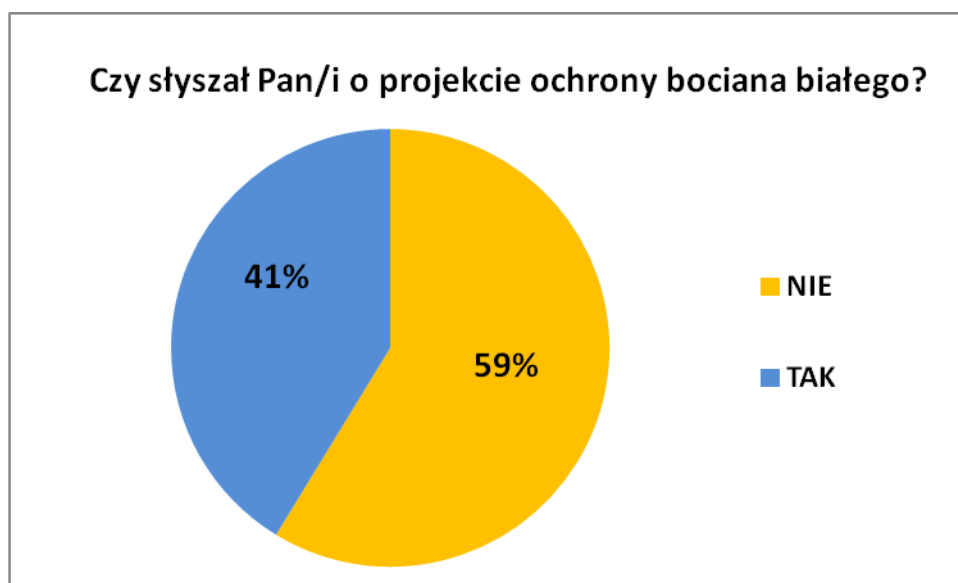
Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

O projekcie ochrony bociana, na obecnym etapie, słyszało 41,3% badanych osób (Wykres 3). Tak jak wcześniej wspomnieliśmy, najczęściej rozpoznawalnym działaniem było przenoszenie gniazd na nowe słupy i platformy. Warto zauważyć, że działania te nie zawsze były identyfikowane z działalnością PTO, co wskazuje na konieczność działań promocyjno-informacyjnych oraz jeszcze mocniejszą współpracę z mieszkańcami przy okazji realizowanych działań. W chwili obecnej mieszkańcy nie zetknęli się z materiałami promocyjno-informacyjnymi związanymi z projektem ochrony bociana.

- *Słupy, przenoszenie gniazda, platforma nowa jest.*
- *Słupy są nowe we wsi postawione.*
- *Jest słup, gniazda są przenoszone, obrączkowali też coś.*

Wykres 3. Wiedza na temat projektu

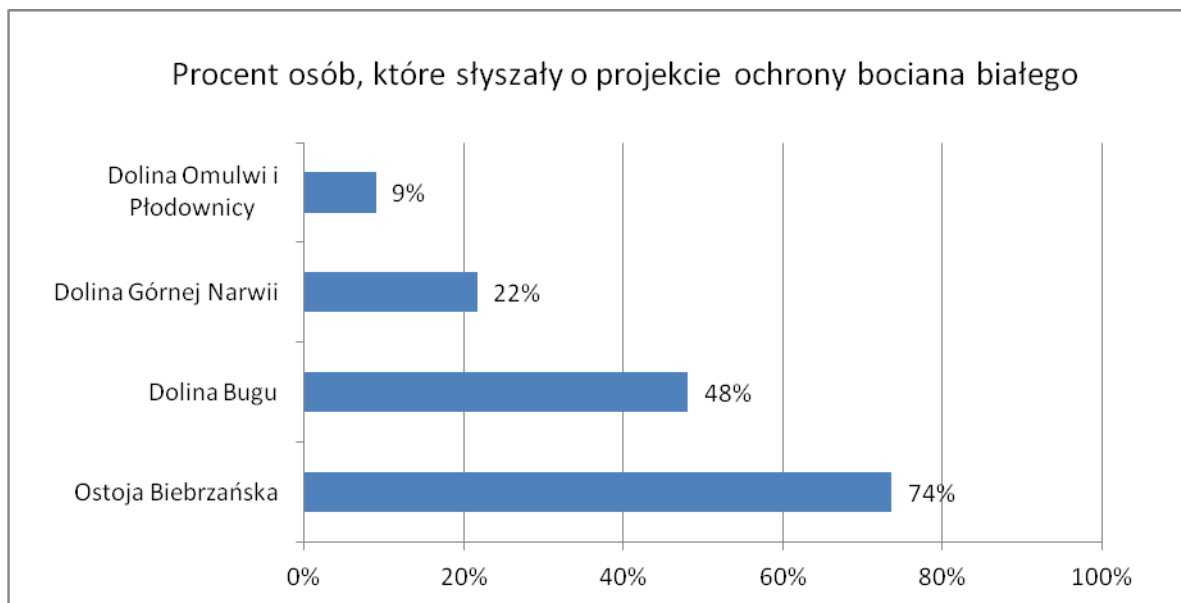
Źródło: opracowanie własne

Wyniki badań pokazują, że Projekt najlepiej rozpoznawalny jest w miejscowościach położonych w Ostoji Biebrzańskiej, nieco gorzej w Dolinie Bugu, zaś najstąbiej w Dolinie Górnej Narwi i Dolinie Omulwi i Płodownicy (Wykres 4). Prawdopodobnie wynika to, m.in. z ilości przeprowadzonych działań czy wcześniejszych działań PTO na wymienionych terenach (choć relatywnie niski wynik w Dolinie Górnej Narwi, wskazywałby na mniejsze znaczenie drugiego czynnika). Można zauważyć, że najrzadziej o Projekcie słyszały osoby starsze, powyżej 65 roku życia. Zdecydowanie częściej, w porównaniu do pozostałych grup, o Projekcie słyszeli rolnicy. (Wykres 5). Może wynikać to z większej aktywności części rolników w kwestiach związanych z inicjatywami realizowanymi w ich okolicy, jak również z samej aktywności członków Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, która w większej mierze skierowana jest do rolników.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

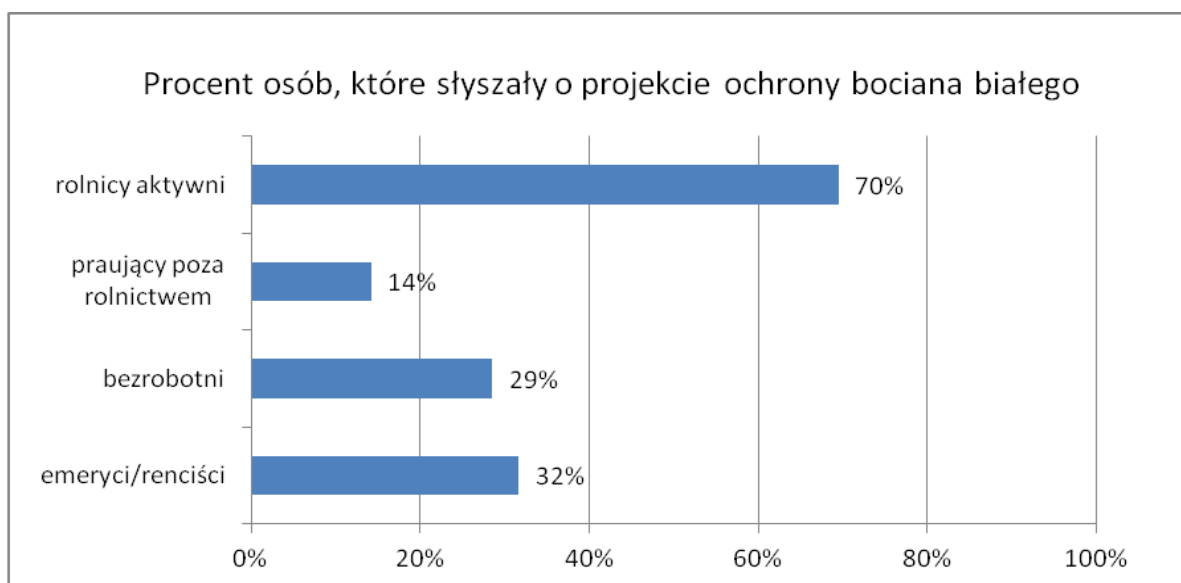

Wykres 4. Obszar natura 2000 a wiedza o projekcie

Źródło: opracowanie własne

Wykres 5. Aktywność zawodowa a wiedza o projekcie

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Udział w Projekcie

Spośród badanych osób udało się wyłonić 16 osób, które brały bezpośredni udział w projekcie ochrony bociana białego. Pochodziły one głównie z Doliny Biebrzy i Bugu, w mniejszym stopniu z Doliny Górnej Narwi oraz Omulwi i Płodownicy (Tabela 7). Mieszkańcy są zdecydowanie zadowoleni z udziału w nim i nie zgłosili żadnych problemów związanych z nim.

- *Słup jest, stodołą się już obalała, dobrze, że zrobili.*
- *Sami chcieliśmy, żeby przenieść od sąsiada, lubimy bociany, mamy agroturystykę.*
- *Brudziły bociany na dom, dobrze, że teraz jest słup.*
- *Teściowa zobaczyła chłopaka, co spisywał i okazało się, że można było to gniazdo przenieść.*
- *Bezpieczeństwo większe jest, była taka okazja, teraz dzieci mogą popatrzeć.*

Tabela 7. Ilość osób, które wzięły udział w projekcie wedle obszarów Natura 2000

Obszar Natura 2000	Częstość
Dolina Omulwi i Płodownicy	1
Dolina Górnej Narwi	2
Ostoja Biebrzańska	6
Dolina Bugu	7
Suma	80

Źródło: opracowanie własne

Ocena działań związanych z ochroną przyrody

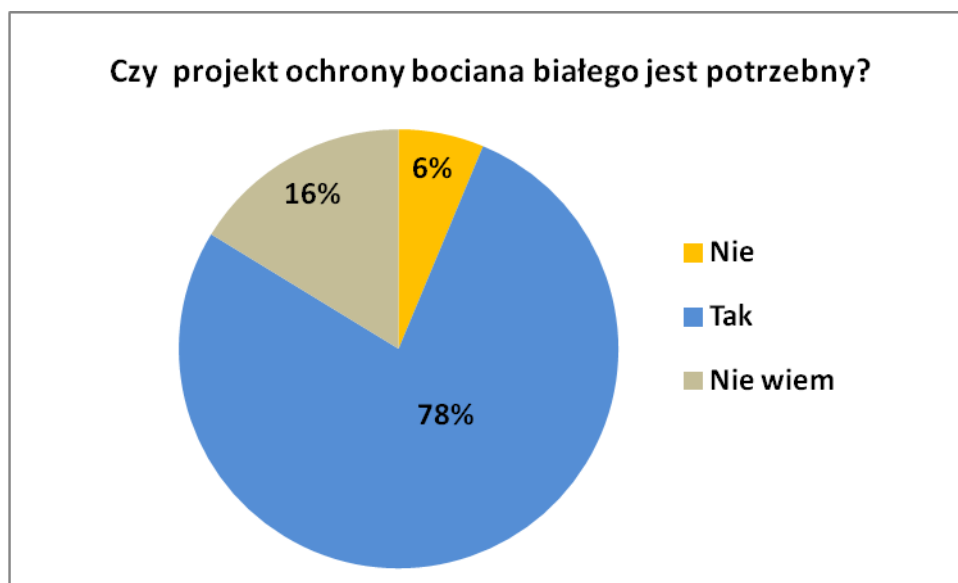
Czy wiedza nt. działań związanych z ochroną przyrody koreluje ich z oceną? Okazuje się, że ok. 3 na 4 osoby uważają, że tego rodzaju projekt jest potrzebny. 16,3% nie ma zdania na ten temat, a jedynie 6,3% nie widzi potrzeby realizacji tego typu działań (Wykres 6).

- *Bocian potrzebny, żeby był. Jest to związane z religią, ludzie mówią "Jak bociana nie będzie, to ludzi nie będzie." Powinno być wszystko, co Bóg stworzył.*
- *Jeden był taki, co bociana wychował, ryby mu dawał. Ludzie się opiekują bocianami.*
- *To jednak ptactwo, każde zwierzę chce żyć.*
- *Jak są w złych warunkach, to lepiej przenosić.*
- *Ja bym na coś innego przeznaczył, ale jak musi być na środowisko, to ok.*
- *Tu nie trzeba, mają swoje gniazda.*
- *Zawsze dobrze, jak jest, symbolizuje wiosnę, jak leci to najlepiej wroży.*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wykres 6. Potrzeba ochrony bociana białego według badanych

Źródło: opracowanie własne

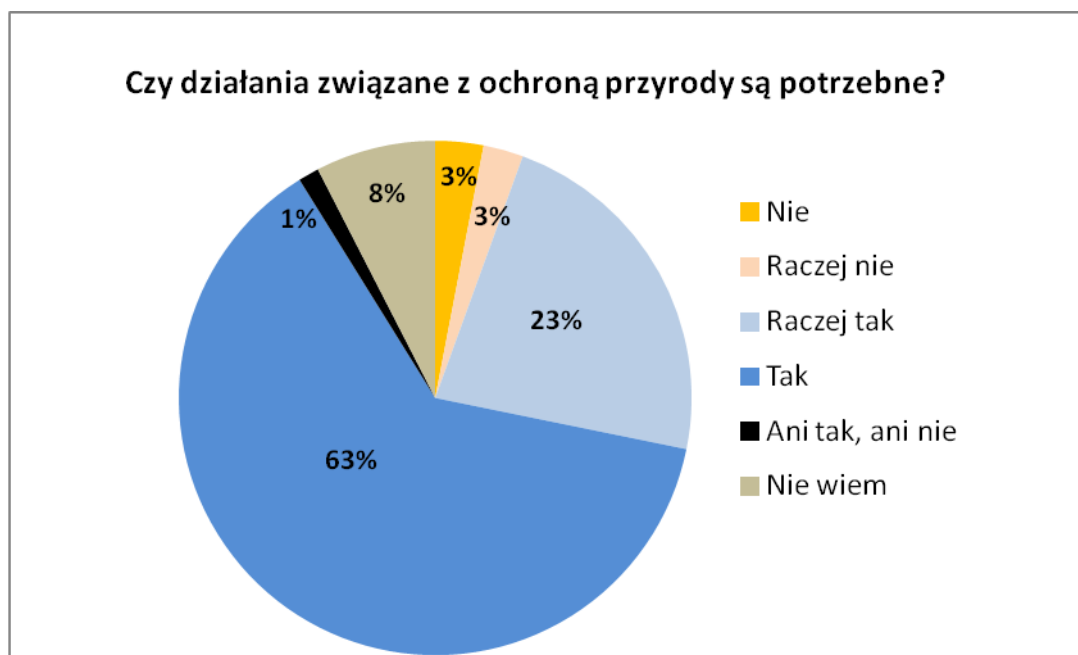
Podobnie oceniane są wszelkie działania związane z ochroną przyrody, gdzie niemal 90% osób jest ich zwolennikami i zwolenniczkami, a jedynie 6,3% jest im nieprzychylnie (Wykres 7). Wydaje się, że są to jednak statystyki nieco zawyżone, będące pożądaną społecznie deklaracją, zaś realna ochrona przyrody, nie wydaje się być priorytetem dla większości osób badanych. Wyniki badań nie wykazują istotnych statystycznie różnic pomiędzy badanymi obszarami Natura 2000 w kwestii oceny konieczności działań związanych z ochroną przyrody. Widoczny zaś jest wzrost oceny konieczności tego typu działań wraz z wykształceniem, które w większości przypadków, korzystnie wpływa na ocenę działań proprzyrodniczych.

- *A niech będzie, co przeszkadza. Nad rzeką dużo ptaków.*
- *Zależy jak rozumieć, potrzeba jest informowania.*
- *A jak Pan ochroni, głupoty, zabę grodzić? Jeże trzeba szanować, szkody nie robi, owady łapie.*
- *To że zarosło to wina Natura 2000.*
- *Trzeba dbać, co żyć w bałaganie, lubi iść nad rzekę i nie tylko.*
- *Ludzie niszczą wszystko, położą słonia dla jednego kła. Karać tych, co kupują.*
- *Nie będzie przyrody, to i nas nie będzie.*
- *Same sobie dadzą radę.*
- *Trzeba chronić, to co ulega degradacji, tu fajna przyroda. Tradycyjnie jest.*
- *Na wioskach to przyroda jest naturalna, wioska otoczona wodą i lasem, tylko ludzi mało, powymierali, wyjechali. Młodych to nie ma nawet 10 gospodarzy. Młodzi na tartakach pracują, 3 tartaki aż tutaj.*
- *Trzeba pomagać, każde dziecko to wie.*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wykres 7. Potrzeba działań związanych z ochroną przyrody wg badanych

Źródło: opracowanie własne

Wpływ na ochronę przyrody

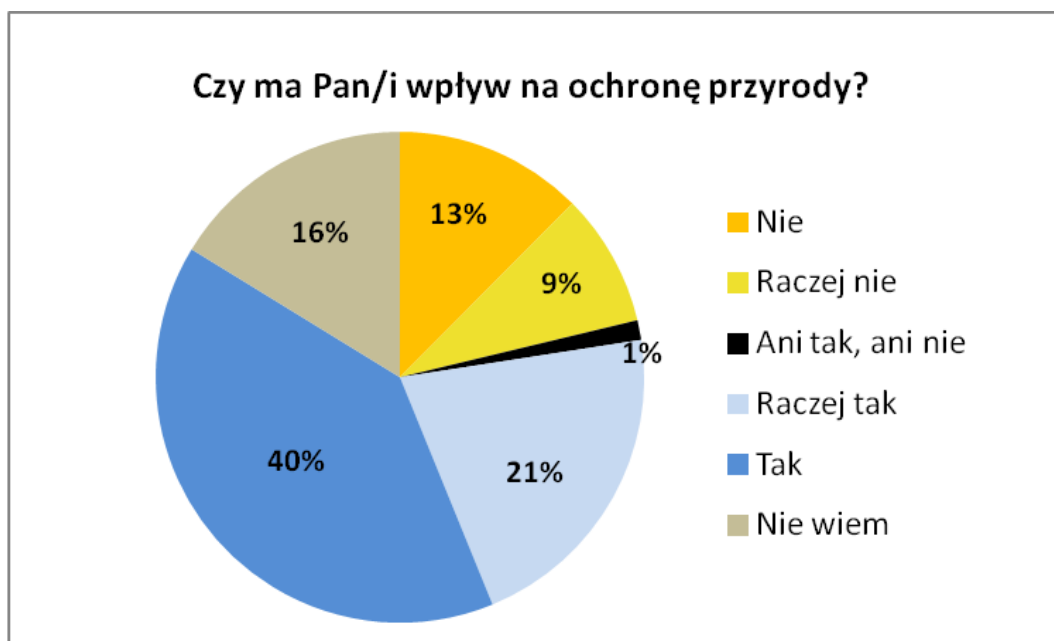
Nieco ponad 60% badanych osób uważa, że ma wpływ na ochronę przyrody (Wykres 8). Jednocześnie, często można zauważyć trudności w wymienienu choćby jednego sposobu na ochronę przyrody. Co ciekawe, np. część rolników, podejmujących w swojej działalności czynności korzystne dla przyrody, nie identyfikuje ich często, jako wpływające korzystnie na otaczające ich środowisko. Widoczny jest wzrost świadomości nt. wpływu na przyrodę wraz z wykształceniem (Wykres 9) oraz spadek wraz z wiekiem. Wiąże się to z ocenami wpływu w kontekście zajęcia – tu również widzimy znacznie niższą ocenę wpływu wśród emerytów i rencistów, w porównaniu do pozostałych grup badawczych, wśród których osoby pracujące poza rolnictwem uważają, że mają największy wpływ na ochronę przyrody (Wykres 10). Co ciekawe, im dana osoba bardziej widzi potrzebę ochrony przyrody, tym wyżej ocenia swój wpływ na nią. Również ocena wpływu na ochronę przyrody koreluje dodatnio z oceną znaczenia najbliższego środowiska przyrodniczego dla mieszkańców.

- *Co ja teraz mogę?*
- *Pojedynczy nie, tysiąc osób tak.*
- *Jak będzie dbał, to będzie miał.*
- *Własne możliwości, żyć ekologicznie. Namawiać innych. Sami tak żyją, prowadzili gospodarstwo edukacyjne.*
- *Trzeba zgłaszać, walczyć.*
- *Każdy ma wpływ, jak chce.*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

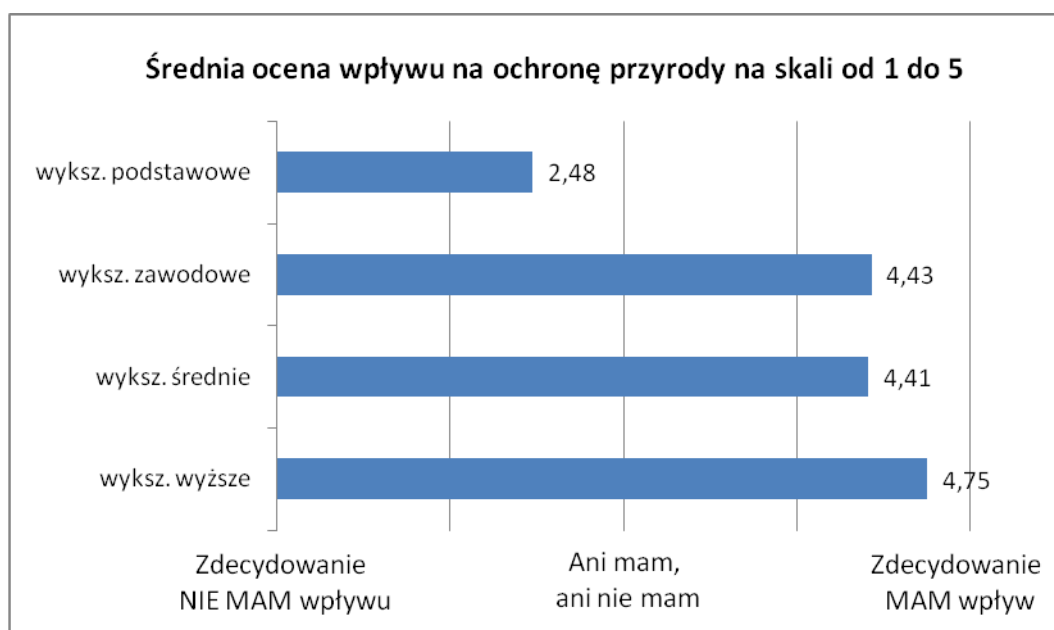

Wykres 8. Wpływ na ochronę przyrody według badanych

Źródło: opracowanie własne

Wykres 9. Poziom wykształcenia a ocena wpływu na ochronę przyrody

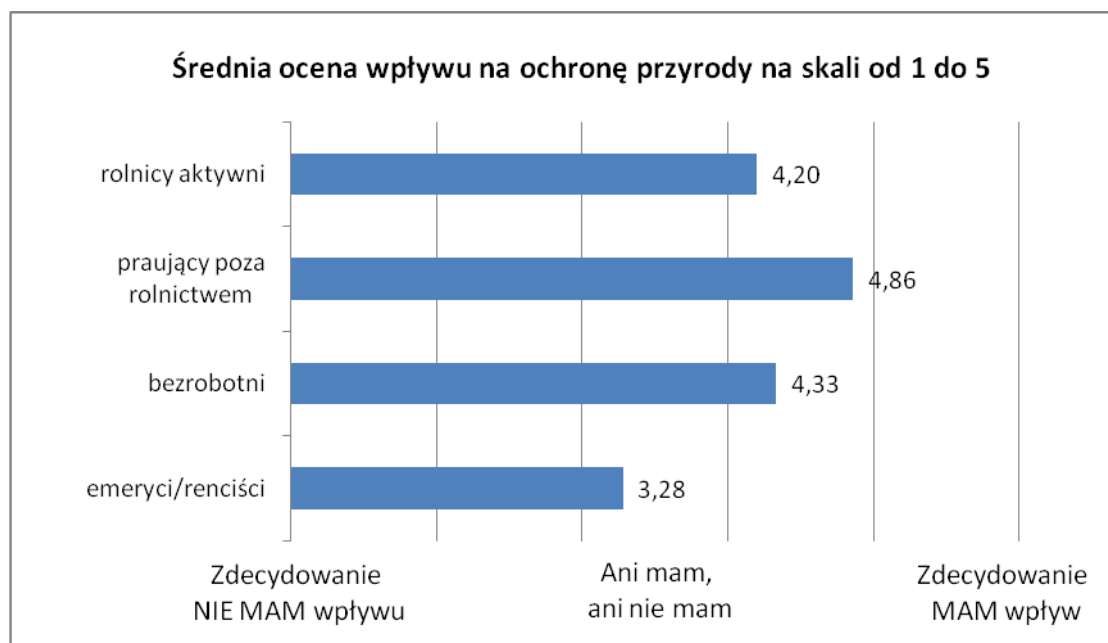

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wykres 10. Aktywność zawodowa a ocena wpływu na ochronę przyrody

Źródło: opracowanie własne

Środowisko przyrodnicze

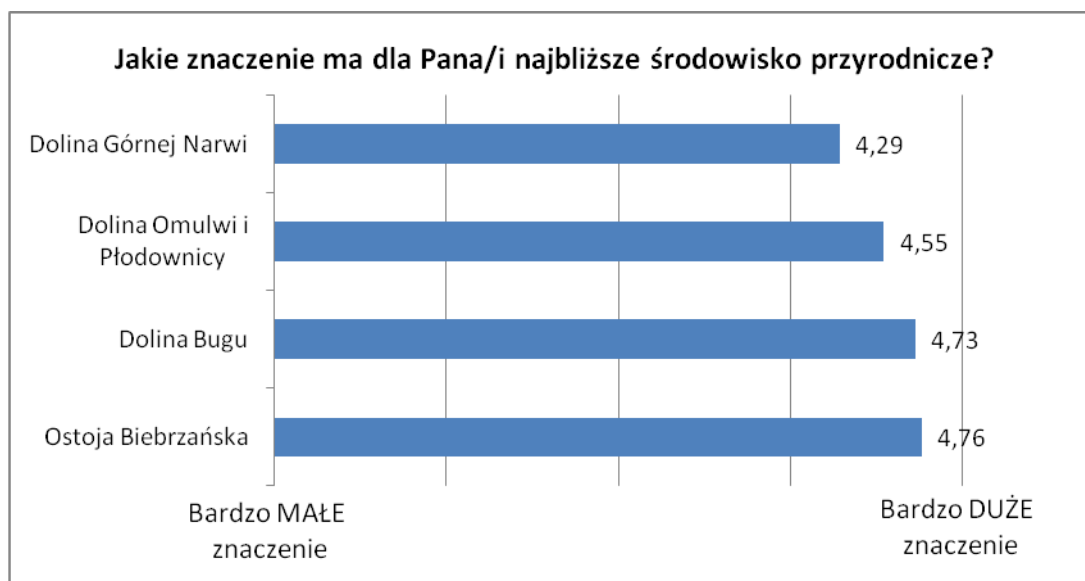
85,1% badanych osób deklaruje, że najbliższe środowisko przyrodnicze ma dla nich duże znaczenie. Jednocześnie, najwyższe wyniki zanotowaliśmy dla Ostoi Biebrzańskiego i Doliny Dolnego Bugu, nieco niższe dla Doliny Omulwi i Płodownicy, a najniższe dla Doliny Górnej Narwi (Wykres 11).

- *Pięknie tu jest, o 3 rano wstaje i ptaki śpiewają, w tym roku mniej bo zimny kwiecień.*
- *Dobrze, jakby było lepiej zadbane, teraz do rzeki ciężko dojść. tyle trawy.*
- *Powietrze, drzewa, rzeka. Mnie to się podoba.*
- *Tu jest tradycyjnie, nie jest zabetonowane jak w Europie.*
- *Jakby było pusto! Bardzo ważna jest przyroda.*
- *Zdrowe powietrze, puste domy.*
- *Jaskółki mają, zostawia otwarte drzwi, żeby miały dobrze. Wieczorem pięknie śpiewają.*
- *Ja nie zwracam na takie rzeczy uwagi.*
- *Świeże powietrze, nie to co w mieście.*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wykres 11. Obszar Natura 2000 a znaczenia środowiska przyrodniczego dla badanych

Źródło: opracowanie własne

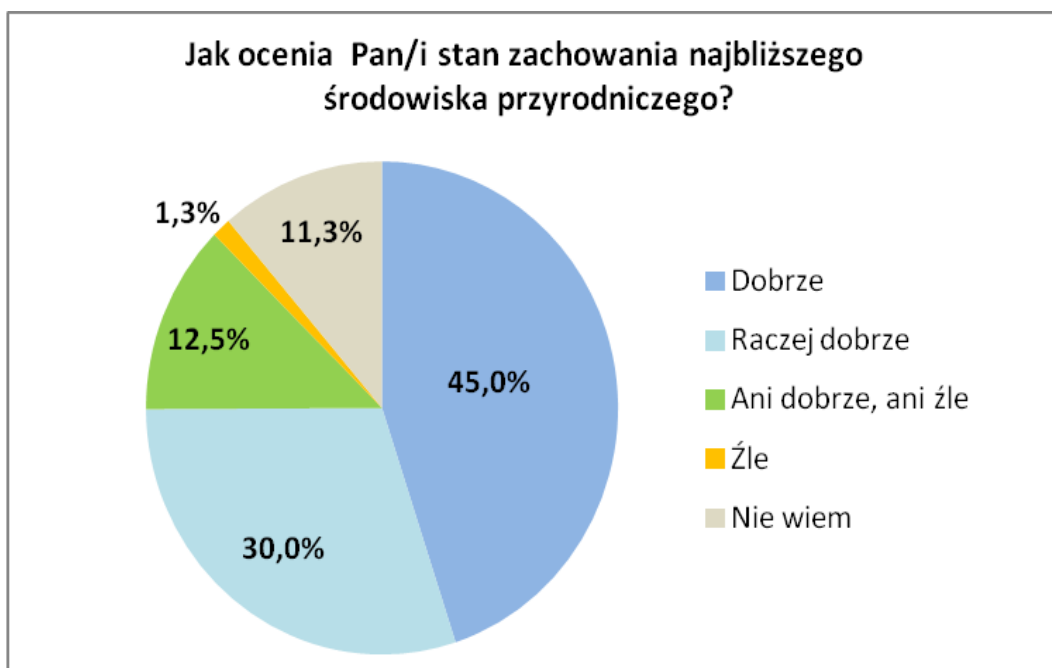
Stan lokalnej przyrody jako dobry lub raczej dobry oceniło 75% ogółu badanych (Wykres 12). Podobnie, najwyżej oceniają go mieszkańcy Doliny Biebrzy, nieco niżej mieszkańcy Doliny Omulwi i Płodownicy, zaś najniżej mieszkańcy Doliny Górnej Narwi (Wykres 13). Wypowiedzi, wskazują, że może to być, m.in. związane ze zmianami, jakie zaszły na obszarze – wymieraniem wsi, emigracją czy zmniejszeniem znaczenia działalności rolniczej w regionie.

- Nie jest dobrze, że zarasta.
- Porównując z 40 lat temu, to gorzej jest, ale i tak jest pięknie. Dziś 4 czarne bociany widziałem rano.
- Pogorszyło się, kiedyś krowy na pastwiskach, czajek pełno.
- W miarę dobrze, nie ma fabryk, dużych gospodarstw.
- Cudownie, tu nie ma skażenia, są nowe gatunki ptaków.
- Myśliwy rozrzuca jedzenie i zimą, i latem, to jak ma być dobrze?!
- Pogorszyło się, kiedyś było lepiej. Wszystko źle, trzeba kontrole. Gmina nie dba. Kiedyś ludzie przyjeżdżali na zebrania, szkolenia, teraz to tylko zajść fotel.
- Blisko lasu, samo życie, odpoczywam, biegam.
- Co Park to dobre, dbają o to.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

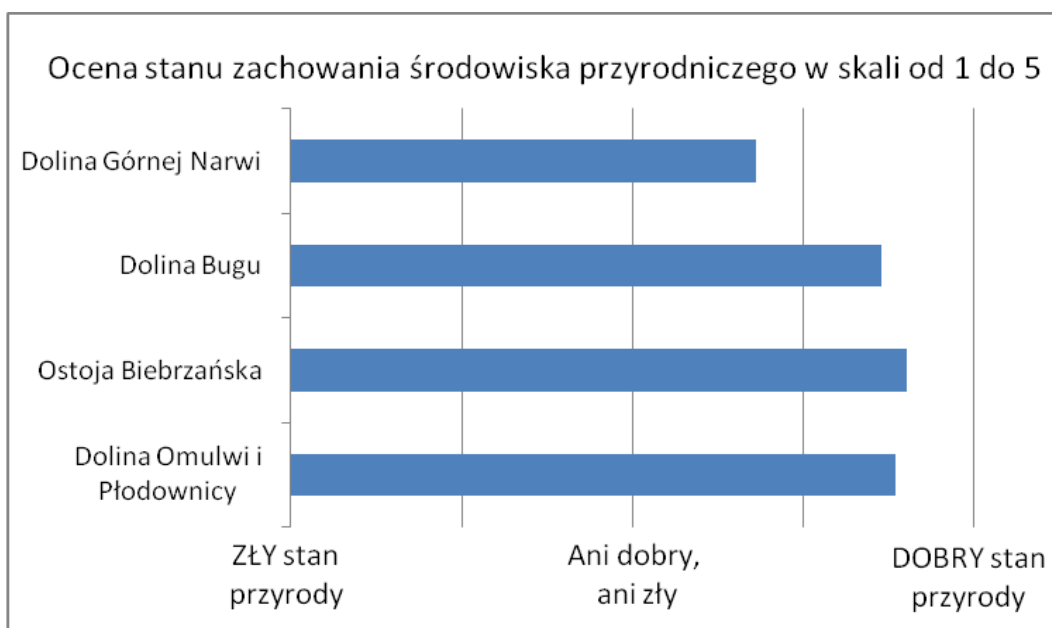

Wykres 12. Ocena stanu zachowania środowiska przyrodniczego według badanych

Źródło: opracowanie własne

Wykres 13. Ocena stanu przyrody wedle obszaru Natura 2000

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Problemy przyrodnicze

Osoby badane wskazują na kilka kluczowych, z ich punktu widzenia, problemów przyrodniczych. Część z nich zwraca uwagę na konieczność pomocy zwierzętom i potrzebę aktywnej działalności przyrodniczej. Czasami czuć wyraźny rozdźwięk pomiędzy ochroną przyrody a działalnością rolniczą, część osób widzi te zjawiska jako przeciwstawne sobie. Dość często pojawia się również narzekanie na konkretne gatunki zwierząt, głównie w kontekście utrudniania działalności rolniczej – są to, m.in. bobry, dziki, żurawie czy lisy. Część osób zwróciła uwagę na problem niekontrolowanego kłusownictwa czy nadmiernej ilości kotów w okolicy. Na obszarach, gdzie działalność rolnicza funkcjonuje w wyraźnie mniejszym niż w przeszłości stopniu, ważnym problemem jest zarastanie łąk i doliny rzecznej. Część osób identyfikuje jako problem przyrodniczy działania proekologiczne, część, przeciwnie, widzi zagrożenie w zbyt agresywnym ingerowaniu w przyrodę. Wciąż niestety, choć w mniejszym stopniu niż w przeszłości, zwraca się uwagę na nielegalne wywożenie śmieci, głównie do lasu.

- *Warunki zrobić dla zwierząt, dokarmiać i leczyć.*
- *Są niektóre ptaki ładne i chcą wiedzieć co to jest, Sporo wyginęło - cietrzew, bażant. Lisów za dużo.*
- *Piżmaki, dziki, bobry. Rzeka zarasta, powódzie, muł, smród. Nie czyszczą rzeki. Nie można z rzeki korzystać. Kiedyś łożyna rosła, było widać, gdzie rzeka a teraz wszystko zarośnięte.*
- *Nie przeszkadzać. Siemianówka robi problem. Kiedyś samo się regulowało. Tu jest najniżej, to ich zalewa. Tylko PTOP kosi, rolników brakuje. Nikt nie będzie jechał na rzekę, jak ma bliżej łąki.*
- *Tu nikt krzywdy ptakom nie robi, mają dobrze, sama karmi. Nie truć, nie szkodzić. Każda zwierzyna żyje żeby jej nie wyniszczać, to jest też dla przyszłych pokoleń!*
- *Pokrętne rozumowanie o naturze, że potrzeby ludzi są mylone z potrzebami natury.*
- *Kłusownicy! Stosunki wodne. Trucizna, opryski, chemia. Kiedyś był nawóz naturalny.*
- *Dziki, bobry, żurawie trawę i kukurydzę dziubią.*
- *Wciąż wywóz śmieci nielegalny, często przyjezdni to robią częściej niż miejscowi.*
- *Ekologów niektórych by pognał. Mieszkańcy dbają.*
- *Dziki, żurawie. Zależy, co chronić. Na pewno potrzebne, ważne, żeby coś zostało. Cześć strzela, zjada, Arabowie, jak przeloty. U nas bocian maskotka taka. Mówią, że jak lecącego się zobaczy, to dobrze, bo lekki rok, a jak na gnieździe, to i Ty będziesz na tyłku siedział.*

Natura 2000

Bardziej skomplikowana wydaje się ocena obszarów Natura 2000. Aż 43,8% badanych nie ma zdania lub nie widzi wpływu występowania obszarów Natura 2000 na ich życie. Brak jest jawnych deklaracji przeciwko obszarom Natura 2000 (jedynie 6,3% osób badanych ocenia ich występowanie jako raczej złe), jednak wyczuwalne jest często przynajmniej lekko negatywne podejście do tej formy ochrony przyrody, często znajdujące wydzźwięk w ironicznym komentarzach. Połowa badanych ocenia życie w pobliżu obszarów ochrony przyrody Natura 2000 dobrze lub raczej dobrze (Wykres 14). Nie

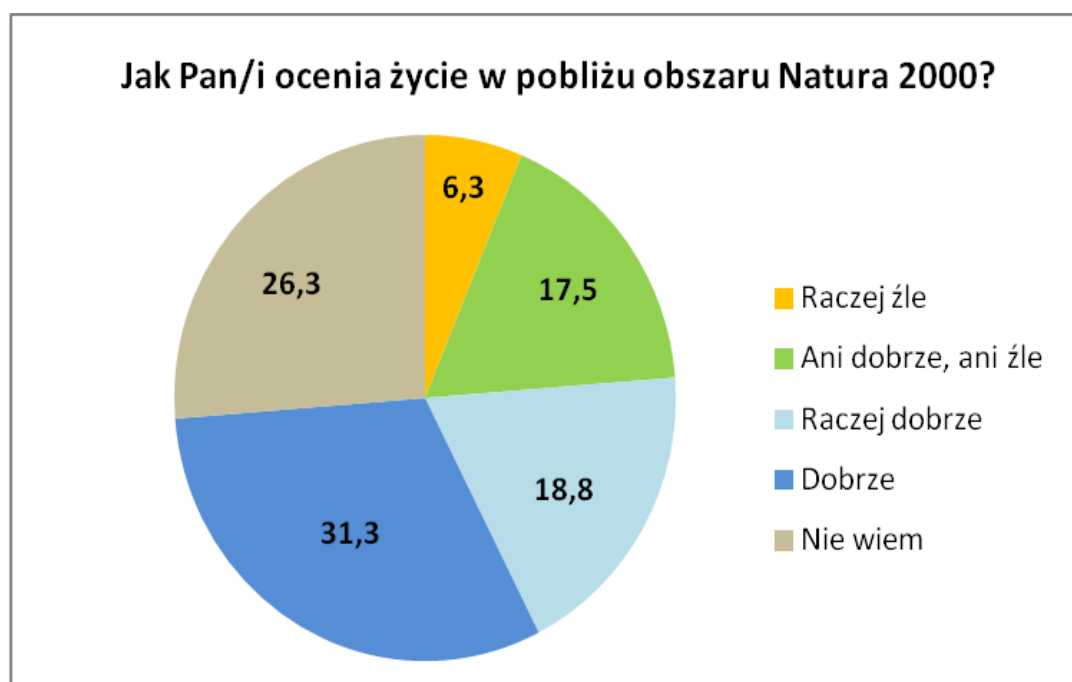
Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

odnotowano istotnych statystycznie różnic w ocenie tych obszarów w poszczególnych obszarach Natura 2000. Zauważalna jest jednak korelacja pomiędzy oceną obszarów Natura 2000 a potrzebą podejmowania działań związanych z ochroną przyrody – im jest ona wyższa, tym bardziej potrzebne stają się działania proprzyrodnicze.

- *Coś pomoże, trawę skoszą.*
- *Dbać o koszenia na rzece. Kiedyś krowy, konie i gęsi wszystko wyjadały i były warunki.*
- *Nie przeszkadza i nie pomaga. Ludzie za darmo nie będą robić.*
- *Dla mnie to nie ma znaczenia.*
- *Dobrze i źle, bo rowu nie można obkosić. Nie wiadomo już nawet, gdzie jest ten rów czasami.*
- *Jakby działał rolniczo, to by był problem, dla agroturystyki nie ma.*
- *Dopłaty można dostać na to.*
- *Dobrze, bo nie ma dużego rolnictwa, jak w innych miejscach.*
- *Zależy z której strony, dla rolnika trudniej, z drugiej strony dopłaty większe. Dopłaty, i dbać, i ptaki. Każdy ma tąki, tylko trzeba część zostawić nieskoszone.*
- *Dobrze, tylko ryb nie można łąpać, pozarastało, kiedyś ręcznie kosili.*
- *Korzyści nie widzi, była akcja kulik, ludzie koszą, kiedy najlepsza trawa, ekonomicznie, a nie przyroda. Woda brudna, ryb mało.*
- *Dzięki temu przyroda jest.*

Wykres 14. Stosunek badanych do życia w pobliżu obszarów Natura 2000

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

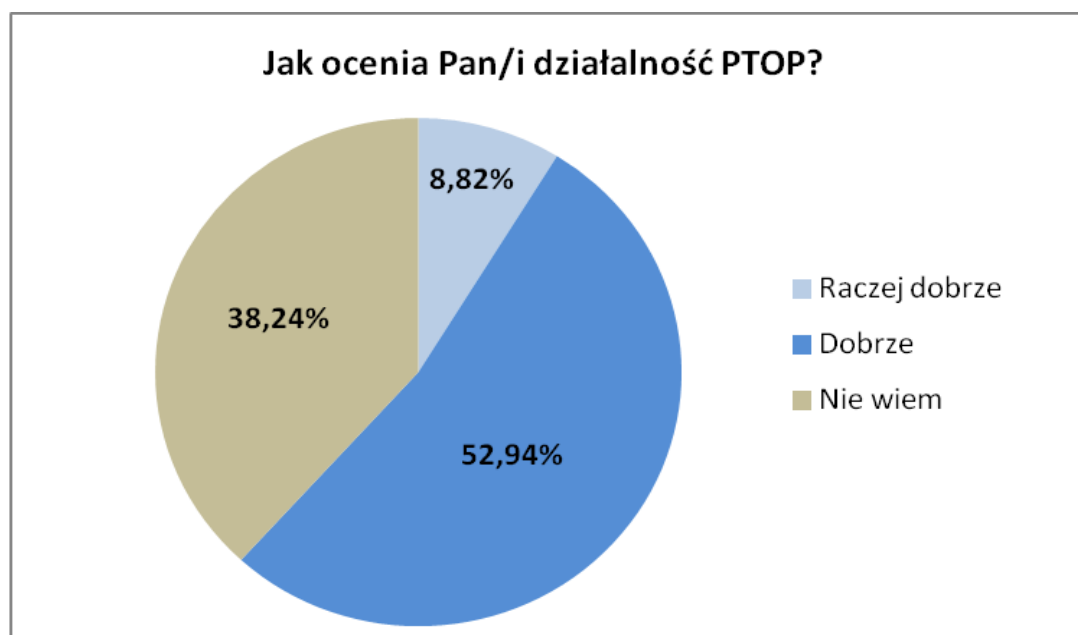

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

57,5% badanych osób nie znało Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, zaś 42,5% słyszało o nim wcześniej. Spośród tych osób, działania Towarzystwa ocenia pozytywnie 62% osób, zaś 38 % nie ma zdania na temat działalności PTOP (Wykres 15). Spośród osób badanych, PTOP najbardziej rozpoznawalne jest wśród rolników, zaś najmniej wśród emerytów i rencistów (Wykres 16). Pojedyncze osoby były w stanie wymienić inne organizacje zajmujące się ochroną przyrody.

- *W telewizji coś pokazywali.*
- *Dużo tu pozmieniali w okolicy.*
- *Dobrze, w 1 dzień słup postawili.*
- *Trudno powiedzieć, ale chyba dobrze działają, tylko nie powinny mieć żaby większych praw, niż ludzie.*
- *Nie wiem za bardzo, ja się tak nie interesuję.*
- *Wydaje się, że tak, bo dużo ptaków ginie, a są użyteczne.*
- *Bardzo dobrze, że są czuli ludzie na los zwierząt.*

Wykres 15. Ocena działalności PTOP według tych, którzy o nim słyszeli

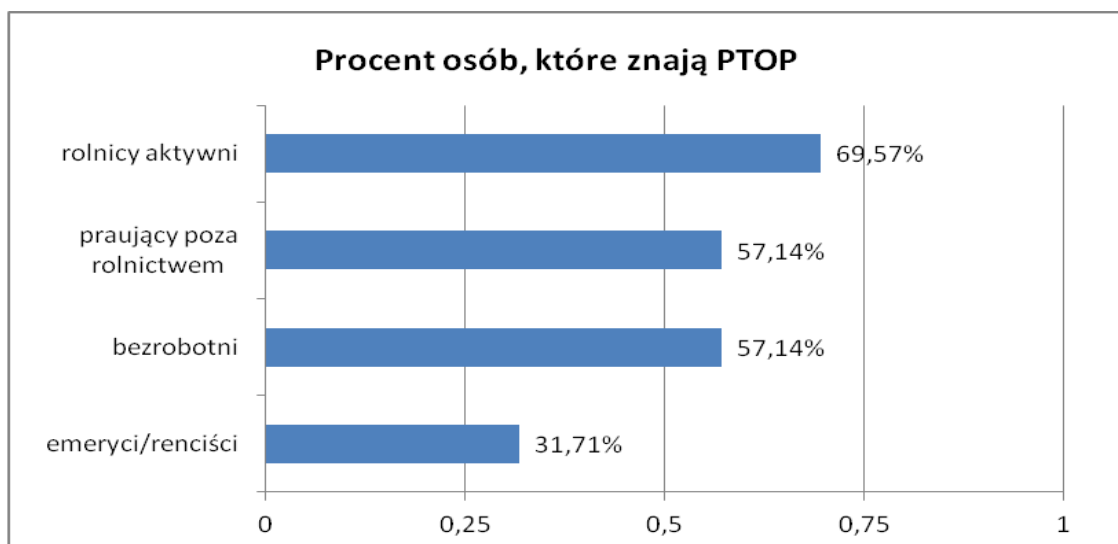

Źródło: opracowanie własne

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Wykres 16. Aktywność zawodowa a znajomość PTO

Źródło: opracowanie własne

Bocian

Występowanie bociana w bezpośrednim sąsiedztwie postrzegane jest przez uczestników badania pozytywnie – 83,8% badanych osób widzi korzyści z występowania bociana w okolicy (Wykres 17). Jedynie 2,6% badanych osób zwraca uwagę na problemy sprawiane przez ptaki. W większości przypadków dotyczą one zabrudzeń powodowanych przez nie. Wciąż żywe są również różne wierzenia związane z bocianami funkcjonujące wśród mieszkańców. Widoczne jest, że ludzie obserwują bocian, w związku z czym, wiedzą też, jakie mają one upodobania czy w jakich warunkach lubią żyć, choć nie brakuje utartych mylnych spostrzeżeń. Zauważalne jest postrzeganie występowania bociana w kategorii korzyści wraz ze wzrostem wykształcenia (Wykres 18).

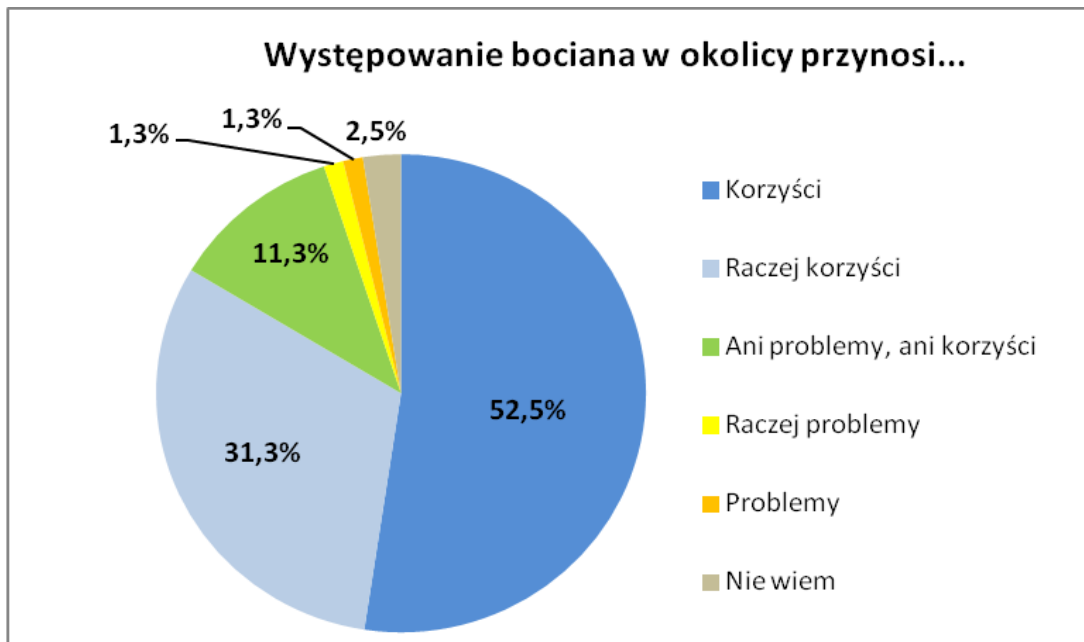
- *Z jednej strony przyjemnie mieć bociana, z drugiej strony to szkodnik, jajka wyjada itp. Tak mówią. Ozdoba Polski, ale za bardzo chronią, na zachodzie tyle tego nie ma.*
- *Bocian to bocian - nic nie robi złego, ani dobrego.*
- *Minimalnie na korzyść, wredoty nie robi.*
- *Lubię bociany, to znak lata.*
- *Nie przeszkadza, cieszę się, jak na wiosnę przyleci.*
- *Bardzo lubię, dobrze dla agroturystyki, bo ludzie z innych części Polski nie znają tak bociana.*
- *Tradycja polska, zawsze przy ludziach, lubi ludzi, a ludzie lubią bociana.*
- *Strasznie brudzą, zabrać te bociany.*
- *Nie wyobrażam sobie wiosny bez bociana.*
- *Patrzę, jak są, szczególnie, jak małe uczą się latać.*
- *Jakby nie było, to by dziecko nie zobaczyło.*
- *Wyglądam bocianów na wiosnę, tęsknię.*
- *Ludzie lubią oglądać, zatrzymują się. A dla ptaków niebezpiecznie przy drutach, bo potrafią*

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

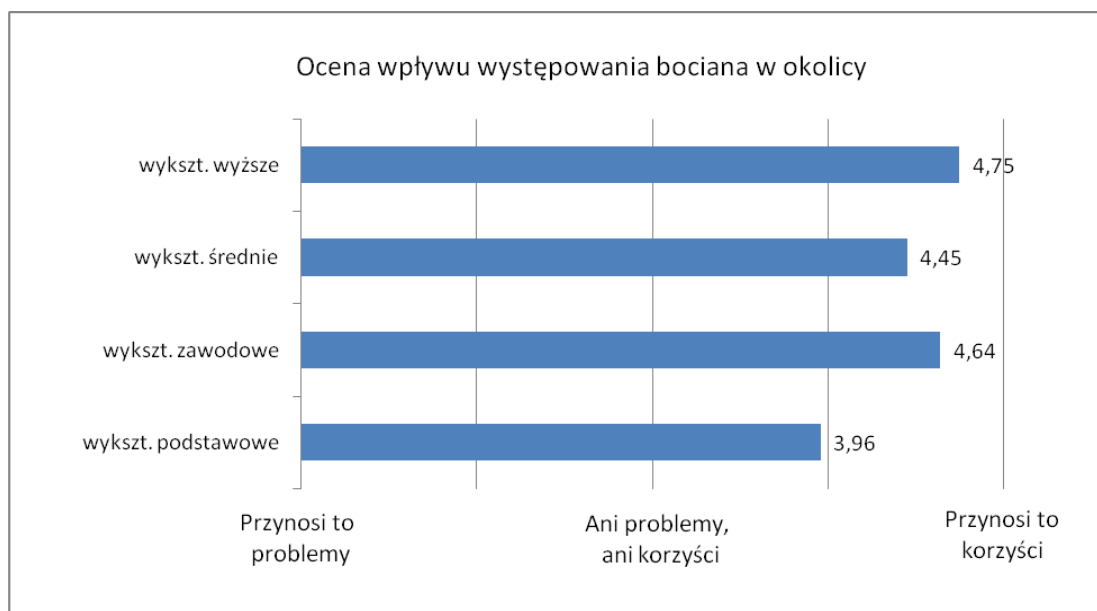
- się bić i spadają.
- Pięknie, tylko niebezpiecznie jak są linie energetyczne.
 - Lepiej zobaczyć lecącego.
 - Wychowałem 2 ptaki: 1997 - Feluś, 1999 – Munduś.

Wykres 17. Wpływ występowania bociana w okolicy według badanych

Źródło: opracowanie własne

Wykres 18. Wyształcenie a ocena wpływu występowania bociana w okolicy

Źródło: opracowanie własne

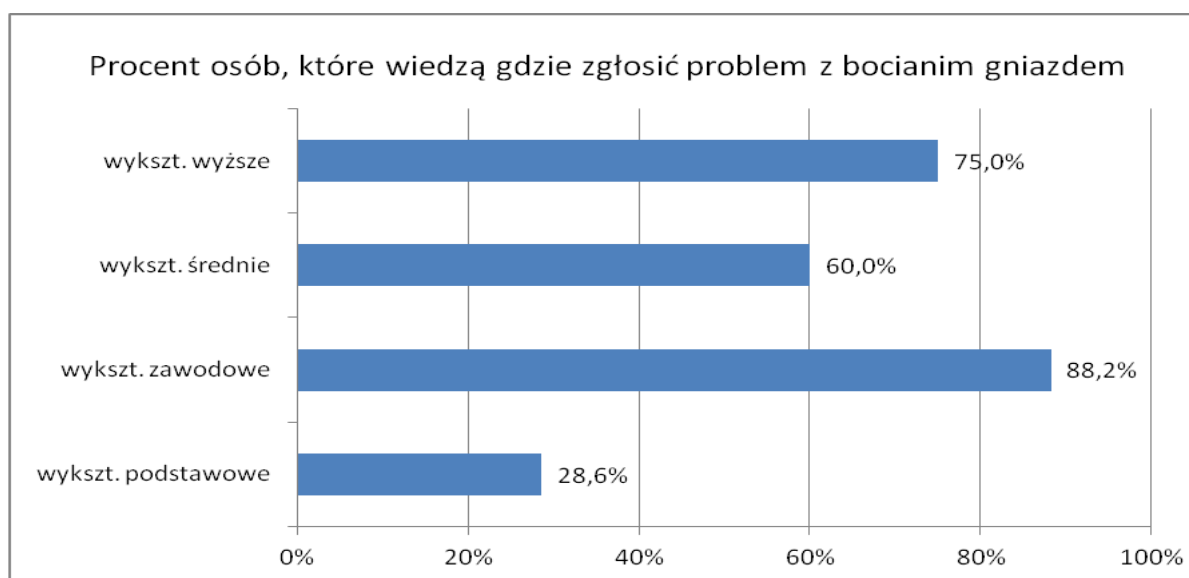
Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

W sytuacji potencjalnej pomocy bocianom, mężczyźni częściej deklarują, że wiedzieliby, gdzie zgłosić się w takiej sytuacji. W razie potrzeby redukcji lub naprawy bocianiego gniazda, osoby z wykształceniem zawodowym, a w nieco mniejszym stopniu z wyższym i średnim, wypadają lepiej na tle osób z wykształceniem podstawowym (Wykres 19). Podobnie sytuacja ma się, jeśli porównamy rolników z pozostałymi ankietowanymi. Nie wiemy jednak, czy sytuacja taka miałaby miejsce w sytuacji realnej potrzeby. Pośród najczęściej wskazywanych miejsc, do których zwróciliby się mieszkańcy w celu pomocy rannemu ptakowi lub w sytuacji problemów z gniazdem, najczęściej wymieniano Urząd Gminy, Zakłady Energetyczne, PTOP czy zoo. Niewielka część osób słyszała o ośrodkach rehabilitacji dla ptaków.

- Mam numer do PTOP.
- Może do sołtysa?
- Do Gminy bym zadzwonił.
- Jest tu taki jeden, co ptakom pomaga.
- Do Drozdowa.
- Ja wiem, może weterynarz albo energetyka.
- Ja to chyba do zoo.

Wykres 19. Poziom wykształcenia a wiedza na temat działania w razie problemów z bocianim gniazdem

Źródło: opracowanie własne

Busłowe łąpy

Niewielka jest ilość osób, które słyszały o zwyczaju busłowych łąp (15%). Zdecydowana większość z nich pochodzi z obszaru Doliny Górnej Narwi, gdzie zwyczaj ten znało 35% osób badanych. Dla porównania w Dolinie Bugu było to 3,8 %, Ostoi Biebrzańskiej 15,8 %, a w Dolinie Omulwi i Płodownicy tego nie zwyczaju nie znała ni jedna osoba (Wykres 20). Wynika to w głównej mierze z

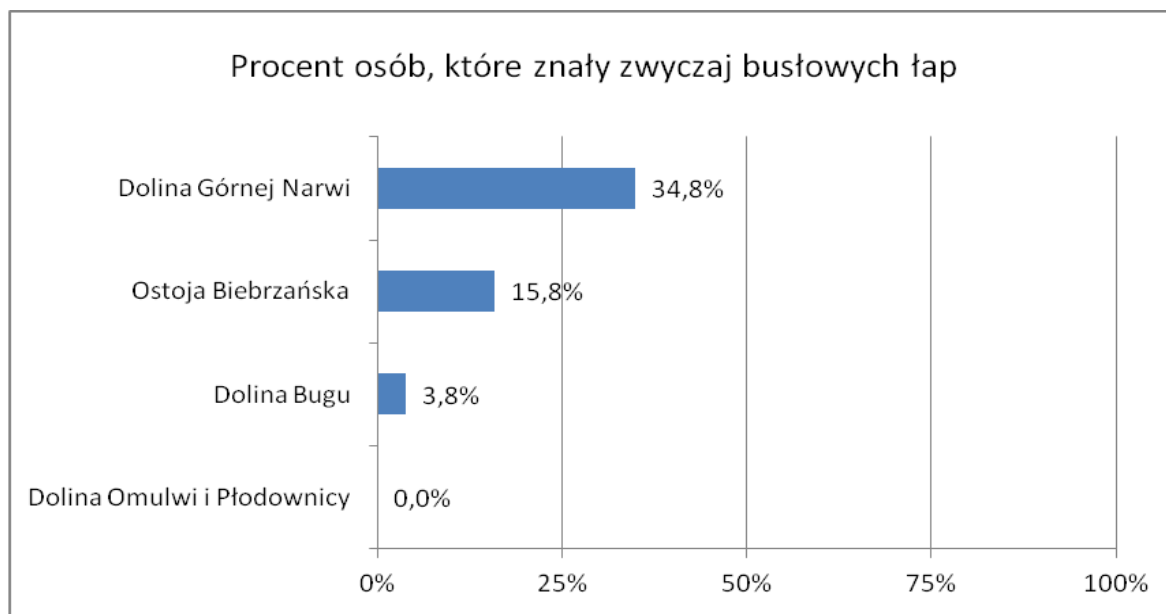
Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

obszaru, na którym tradycja busłowych łąp przetrwała najdłużej. Można zauważyć, iż znajomość tego zwyczaju częściej zauważana była u kobiet.

- Z domu, babcia i mama opowiadały. Teraz już nie ma w okolicy, bardziej okolice Hajnówki.
- Tu zanikł, kiedyś mama piekła. Okolice Orli cały czas jest, na św. Zwiastowanie pokazywali.
- Sam nie piekł, ale zna, raczej za Bielskiem, jak na Kleszczele.
- Było W Obiektywie o tym.

Wykres 20. Obszar Natura 2000 a wiedza na temat busłowych łąp

Źródło: opracowanie własne

Samorządy

W ramach badania przeprowadzone zostały dwa wywiady z przedstawicielami samorządów lokalnych. Wzięli w nich udział przedstawiciele gmin Baranowo (Dolina Omulwi i Płodownicy) i Sztabina (Ostoja Biebrzańska).

Przedstawiciele gminy Baranowo słyszeli o Projekcie, jednak nie uczestniczyli w nim aktywnie. Są zaproszeni do Projektu i być może będą w nim brali aktywniej udział w przyszłości. Przedstawiciele gminy Sztabina nie słyszeli bezpośrednio o Projekcie, widzą jednak przestrzeń i potrzebę realizacji działań chroniących bociany w ich okolicy. Wydaje się jednak, że w obydwu przypadkach, oczekuje się, że inicjatywa powinna wyjść od organizacji realizującej projekt. Przedstawiciele gminy Baranowo zwracają uwagę na konieczność wsparcia działań związanych z projektem ochrony bociana, choćby finansową, związaną z przenoszeniem gniazd na nowe słupy. Z drugiej strony zwracają uwagę, że mało jest gniazd, które wymagają przeniesienia (choć realizacja

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

badania w terenie pokazuje, że jest kilka takich przypadków). Przedstawiciele gminy Sztabin uważają, że tego typu działania są zdecydowanie przydatne i przypuszczają, że mieszkańcy chętnie by się w nie zaangażowali.

W obydwu gminach zwraca się uwagę na pozytywne podejście mieszkańców do występowania bociana w ich okolicy. Nie widać wyraźnych procedur związanych z pomocą rannym ptakom czy przenoszeniu gniazd. Mimo to, gdy potrzebna jest pomoc, realizowana jest ona doraźnie przy wsparciu innych instytucji. W gminie Sztabin podano przykład wsparcia ze strony zakładów energetycznych, w gminie Baranowo korzystano również z tego rodzaju wsparcia, zawożono również rannego ptaka do ośrodka rehabilitacji ptaków w Drozdowie. Gmina Sztabin nie współpracuje w chwili obecnej z organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody. W gminie Baranowo realizowano projekt ochrony Kraski razem z Towarzystwem Przyrodniczym Bocian z Siedlec.

- *Ludzie kochają bociany!*
- *Ludzie są na tak, bocian jest tu hołubiony, są różne wierzenia związane z bocianami, szczególnie wśród starszych osób.*

Według przedstawicieli gminy Baranowo, fakt życia na obszarze Natura 2000 jest w większości obojętny mieszkańcom. Część z nich korzysta z większych dopłat w związku z tym. Podobnie sytuacja przedstawia się w gminie Sztabin, gdzie mieszkańcy przyzwyczaili się do obszaru Natura 2000, którym objęta jest cała gmina i tu również, część z nich, korzysta z większego wsparcia związanego z tego typu obszarem. Wśród problemów przyrodniczych w gminie Baranowo zwraca się uwagę na czasami negatywną działalność bobrów i wilków oraz na nadmierną i niewłaściwą aktywność myśliwych. Problematyczne bywają też formalności związane z realizacją inwestycji na terenie gminy i związanymi z nimi pozwoleniami. W gminie Sztabin wspomniano, m.in. o problemach związanych z budową obwodnicy. Obydwa obszary rozwijają się przede wszystkim pod kątem rolniczym; w gminie Baranowo występują też większe ośrodki przetwórstwa mleka. Przedstawiciele gminy Baranowo uważają, że tereny gminy mają spory potencjał przyrodniczy, jednak w chwili obecnej jest ona rozwinięta w małym stopniu. W gminie Sztabin sytuacja wygląda lepiej, funkcjonuje kilka gospodarstw i ośrodków zajmujących się turystyką (zwrócono, m.in. uwagę na spływy tratwami Biebrzą) oraz kilkanaście mniejszych.

Podsumowanie

W chwili obecnej projekt ochrony bociana białego rozpoznawalny jest przede wszystkim wśród osób, które zetknęły się ze stawianiem nowych słupów pod gniazda dla bocianów. Podejście do bociana, zarówno wśród społeczności lokalnych, jak i wśród władz samorządowych jest pozytywne, co daje sporą szansę do współpracy. Ze względu na specyfikę odbiorców, wydaje się, że najlepiej swoją funkcję spełnia kontakt bezpośredni z mieszkańcami i przedstawicielami samorządu.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

8. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW (narzędzia badawcze)

- Załącznik nr 1: Badanie ankietowe PAPI
- Załącznik nr 2: Scenariusz IDI

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Miejscowość i gmina..... Data

**Ocena wpływu społeczno-gospodarczego działań realizowanych w ramach projektu LIFE11
NAT/PL/000436 na lokalną gospodarkę i społeczeństwo**

BLOK I: PROJEKT

Czy słyszał/a Pan/i o działaniach związanych z ochroną przyrody w okolicy? TAK / NIE

Czy słyszał/a Pan/i o projekcie ochrony bociana białego? TAK / NIE
stupy, transformatory, samochód, ośrodki rehabilitacji, busłowe łąpy, wieża, inne

Czy zetknął/zetknęła się Pan/i z działaniami promocyjnymi związanymi z projektem? TAK / NIE
busłowe łąpy, kubki, koszulki, broszury, Internet, media, tablice informacyjne

Czy zna Pan/Pani zwyczaj busłowych łąp? TAK / NIE

4a. Czy słyszał/a Pan/i o organizowanych busłowych łąpach w okolicy? TAK / NIE

4b. Czy brał/a Pan/i w nich udział? TAK / NIE

Czy brał/a Pan/i udział w projekcie ochrony bociana białego? TAK / NIE

5a. W jakich działaniach?

5b. Dlaczego się Pan/i na nie zdecydował/a?

5c. Czy jest Pan/i zadowolony z udziału w projekcie?

NIE 1 2 3 4 5 TAK

5d. Czy pojawiły się jakiś problemy? TAK / NIE

Czy tego rodzaju projekt jest potrzebny? TAK / NIE / NIE WIEM

(Dopytać czego potrzebują ludzie)

BLOK II: BOCIAN

Jak ocenia Pan/i występowanie bociana w okolicy? Czy przynosi ono raczej korzyści czy sprawia problemy? PROBLEMY 1 2 3 4 5 KORZYŚCI

Czy wie Pan/i, jakie warunki są najlepsze dla występowania bociana? TAK / NIE

Czy wie Pan/i, gdzie zgłosić się o pomoc, w sytuacji związanej z bocianem? (*np. problem z gniazdem, ranny ptak*)? TAK / NIE

Czy słyszała Pan/i o ośrodkach rehabilitacji dla ptaków? TAK / NIE

Czy wie Pan/i, gdzie zgłosić potrzebę redukcji lub naprawy bocianiego gniazda? TAK / NIE

BLOK III: PTOP

Czy zna Pan/i Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (PTOP)? TAK / NIE

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Jak ocenia Pan/i działalność PTO? ŻLE 1 2 3 4 5 DOBRZE

Czy zna Pan inne organizacje zajmujące się ochroną przyrody? Jakiej? TAK / NIE

BLOK IV: OCHRONA PRZYRODY

Czy działania związane z ochroną przyrody są potrzebne?

NIE 1 2 3 4 5 TAK

Jakie problemy przyrodnicze są według Pana/Pani obecnie najważniejsze?

Czy ma Pan/i wpływ na ochronę przyrody?

NIE 1 2 3 4 5 TAK

Co robi Pan/i dla ochrony przyrody? Co można zrobić?

BLOK V: NAJBLIŻSZA OKOLICA

Jakie znaczenie ma dla Pana/i najbliższe środowisko przyrodnicze?

MAŁE 1 2 3 4 5 DUŻE

Jak ocenia Pan/i stan zachowania najbliższego środowiska przyrodniczego w okolicy?

ŻLE 1 2 3 4 5 DOBRZE

Jak ocenia Pan/i życie w pobliżu obszaru Natura 2000?

ŻLE 1 2 3 4 5 DOBRZE

Co z Pani/Pana perspektywy jest najważniejsze do rozwoju obszaru?

Dziękuję za rozmowę! Czy mogę prosić o podanie danych metryczkowych? Będą one wykorzystane jedynie do celów statystycznych.

METRYCZKA:

Płeć: K / M

Wiek: 1 (<24) 2 (25-39) 3 (40-65) 4 (>65)

Wykształcenie: 4 (wyższe) 3 (średnie) 2 (zawodowe) 1 (podstawowe)

Zajęcie: 1 (rolnik aktywny) 2 (praca poza rolnictwem) 4 (bezrobotny) 5 (emeryt/rencista)

Obszar Natura 2000:

Miejscowość i gmina:

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Pogłębiony wywiad indywidualny IDI - samorządy

Ocena wpływu społeczno-gospodarczego działań realizowanych w ramach projektu LIFE11 NAT/PL/000436 na lokalną gospodarkę i społeczeństwo

Blok I: Projekt ochrony bociana białego

1. Czy znają Państwo Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków? Czy współpracują Państwo z tą organizacją? Czy słyszeli Państwo o działaniach realizowanych przez PTOPI na terenie Państwa gminy?
2. Jak oceniają Państwo działalność PTOPI? Czy planują Państwo współpracę z PTOPI? W jakim zakresie?
3. Czy słyszeli Państwo o projekcie ochrony bociana białego realizowanym przez PTOPI, m.in. na terenie Państwa gminy? Czy są Państwo zaangażowani w jego realizację? W jaki sposób? *(dopytać: co skłoniło lub dlaczego nie biorą udziału; czy planują dotychczas; w jaki sposób)*
4. Co sądzą Państwo o projekcie ochrony bociana białego? *(jeśli respondent nie zna projektu, przedstawić główne założenia Projektu)*
5. Czy brali Państwo udział w szkoleniach realizowanych przez PTOPI? Jak je Państwo oceniają? Czego jeszcze potrzebowali by Państwo się dowiedzieć?
6. Czy zetknęli się Państwo z materiałami promocyjnymi lub działaniami promocyjnymi związanymi z projektem ochrony bociana białego?
7. Czy mieszkańcy biorą udział w Projekcie ochrony bociana białego? *(jeśli tak, dopytać o szczegóły – gniazda, busłowe łapy itp.)*. Czy według Państwa byłoby zainteresowani tego rodzaju działaniami? Jakimi?
8. Czy znają Państwo zwyczaj busłowych łap? Czy wg Państwa mieszkańcy znają ten zwyczaj? Czy brali Państwo udział w busłowych łapach realizowanych przez PTOPI? Czy rozważają Państwo wzięcie udziału w tego rodzaju wydarzeniu na terenie gminy?
9. Czy mieszkańcy wiedzą, co zrobić w sytuacji znalezienia rannego bociana?
10. Jak mieszkańcy postrzegają występowanie bociana białego na terenie gminy? Czy stanowi on raczej korzyść czy problem?
11. Czy słyszeli Państwo o ośrodkach rehabilitacji dla ptaków?
12. Czy wiedzą Państwo gdzie zgłosić potrzebę redukcji bądź naprawy gniazda bocianiego? Czy mieszkańcy posiadają taką wiedzę? W jaki sposób jest im ona przekazywana?

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białystok, (Październik, 2017r.)

Blok II: Ochrona przyrody:

13. Czy znają Państwo inne niż PTOPI organizacje ochrony przyrody? Czy współpracują Państwo z nimi?
14. Jakie działania związane z ochroną przyrody są realizowane w gminie oraz najbliższej okolicy? *(dopytać: kto je realizuje, na jakim obszarze, finansowanie, partnerstwo)*
15. Czy samorząd jest zaangażowany w działania związane z ochroną przyrody? *(Dopytać: cel, obszar działania, finansowanie, partnerzy, zaangażowanie mieszkańców)*
16. Czy mieszkańcy są zaangażowani w działania związane z ochroną przyrody?
17. W jaki sposób gmina zachęca mieszkańców do podejmowania działań związanych z ochroną przyrody?
18. Jak położenie gminy na terenie obszaru Natura 2000 wpływa na życie mieszkańców? *(korzyści vs. problemy, perspektywa samorządu i mieszkańców)*
19. Jakie problemy przyrodnicze są obecnie najważniejsze? *(skala obszaru; można dopytać o szerszą skalę, żeby zobaczyć postrzeżenie ochrony przyrody)*
20. Czy widzą Państwo obszary konfliktowe związane z ochroną przyrody?
21. Czy mieszkańcy są zainteresowani ekoturystyką, agroturystyką na terenie gminy? Czy prowadzą taką działalność? Czy uważają Państwo, że gmina posiada potencjał turystyczny? *(dopytać z czego wynika lub czemu nie widzą tego potencjału)*
22. Co jest najważniejsze dla rozwoju obszaru? *(perspektywa samorządu, perspektywa mieszkańców)*
23. Czy mają Państwo dodatkowe spostrzeżenia związane z tematami, na które rozmawiamy, a których nie poruszyliśmy w trakcie Naszej rozmowy?

Dziękuję za rozmowę! Czy mogę prosić o podanie danych metryczkowych? Będą one wykorzystane jedynie do celów statystycznych.

METRYCZKA:

Płeć: K / M

Wiek: 1 (<24) 2 (25-39) 3 (40-65) 4 (>65)

Wykształcenie: 4 (wyższe) 3 (średnie) 2 (zawodowe) 1 (podstawowe)

Zajęcie: 1 (rolnik aktywny) 2 (praca poza rolnictwem) 4 (bezrobotny) 5 (emeryt/rencista)

Obszar Natura 2000:

Miejscowość i gmina:

Opracowanie powstało w ramach projektu „Ochrona bociana białego w dolinach rzecznych wschodniej Polski LIFE15 NAT/PL/000728” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego dla Środowiska Life+ oraz fundację Vogelschutz Komitee e.V. Wykonawca: Jakub Związek Białostok, (Październik, 2017r.)

